

УДК 321.02:159.955

Траверсе Т. М.,

доктор психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної психології,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
E-mail: traversay@gmail.com

ТРАКТУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СИСТЕМИ В ПОЛІТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

У статті висвітлюється специфіка політичної діяльності й напрями її дослідження в психології та суміжних суспільствознавчих науках (філософії, соціології, політології). Йдеться про особливості трактування політичної діяльності як системного явища суспільно-політичного буття.

Ключові слова: політична діяльність, публічна політика, політична система, актор.

The article highlights the specificity of political activity and directions of research in psychology and related social science (philosophy, sociology, political science). Speech goes about the features of political activity phenomenon interpretation of social and political existence.

Key words: political activity, public politics, political system, actor.

Постановка проблеми. На стикові політичної та психологічної наук, в останній третині ХХ століття, інституціалізувалася політична психологія як наука, що вивчає психологічні особливості людини у системі «людина — політика». Поява політичної психології пов'язана з тим, що функціонування людини у сфері політики має психологічні закономірності й особливості, що відрізняє її якісно порівняно з діяльністю в інших сферах соціального життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Складність явища політики відбивається в її трактуванні. Зауважимо, що в політичній науці терміни «політика», «політична дія», «суспільна дія», «суспільно-політична дія», «політична діяльність» та ін. не мають чіткого розмежування, не розкривають психологічного змісту. Тому ми вважаємо їх синонімами, намагаючись виокремити в явищах, які вони позначають,

психологічний аспект політики як діяльності. Терміном «polity» позначають формальний вимір політики, тобто систему політичних інститутів як організованих форм вираження інтересів, норм, цінностей (політія).

Змістовий вимір політики позначають терміном «polісу», який відображує раціональний напрям діяльності актора для досягнення певної мети. Йдеться про політичні рішення і дії владних центрів, пов'язаних із виробленням політичного курсу й напрямів публічної політики в різних сферах, тобто про політику як концептуальну стратегію, лінію поведінки, установку, певний курс або напрям суспільно-політичного розвитку.

Процесуальний вимір політичної діяльності відбито у терміні «polіtics» або «публічна політика». Останню визначають як «політику органів державного управління, яка заснована на механізмах публічного узгодження інтересів зацікавлених сторін та спрямована на досягнення суспільно значущих цілей та вирішення суспільно важливих завдань» [9, с. 192]. Це діяльність різних суб'єктів політики, відносини між суб'єктами з проблем відстоювання своїх владних домагань як прямо, так і опосередковано. Йдеться про механізми політичного процесу, формування та узгодження позицій суб'єктів політики у виробленні та прийнятті політико-управлінських рішень, правила політичної діяльності та ін. Про «публічну політику» йдеться як про процес, боротьбу, про певну ірраціональність і непередбачуваність дій.

Вживаючи терміни «публічна політика» та «polісу» дослідники підкреслюють різну генезу та специфіку політичної діяльності. Об'єктивовані виміри політики підкреслюються термінами «polіtics», «polity». Терміном «polісу» позначають її суб'єктивований вимір — раціональність, системність бачення соціальної проблеми і визначення шляхів її розв'язання. Йдеться про політичний курс, лінію, стратегію, управління [5, с. 17]. Дослідники погоджуються з тим, що ці терміни позначають взаємодоповнювальні явища політичної дійсності, які є різними аспектами цілісного явища політики. Проте й досі точиться дискусія з приводу співвідношення раціонального та ірраціонального в політиці, запланованого і непередбаченого в інтерпретаціях політичного процесу (М. Ф. Головатий, М. І. Михальченко, Ф. М. Рудич та ін.).

Метою даної розвідки є з'ясування особливостей трактування політичної діяльності як системного явища суспільно-політичного буття.

Виклад основного матеріалу. У широкому значенні політика трактується як діяльність, пов'язана з відносинами між прошарками суспільства, націями, етносами, релігіями, політичними партіями та іншими соціальними групами [7, с. 249]. Дослідники зголошуються

на тому, що цілісне вивчення політичної дійсності потребує розробки системного підходу стосовно політичної діяльності. Її намагаються представити як цілісну систему, що відбито у структурно-функціональному підході (Б. Малиновський, Р. Мертон, Т. Парсонс) та моделях політичної системи (Г. Алмонд, Д. Істон, К. Дойч).

У контексті структурного функціоналізму йдеться про те, що будь-якому суспільству властива функціональна єдність, де структурні елементи суспільства мають необхідні й достатні функції та можуть бути функціональними, дисфункціональними або нефункціональними. Аналізуючи функції політики як «політичної машини», він стверджує, що «функціональні недоліки офіційної структури породили альтернативну (неофіційну) структуру для виконання існуючих потреб у ефективніший спосіб». Розмежування функцій створює умови для релевантного інтерпретування стереотипів соціальної поведінки, які здаються ірраціональними: «...шляхом систематичного застосування поняття латентної функції іноді можна виявити, що явно ірраціональна поведінка є позитивно функціональною для групи» [8, с. 429].

Т. Парсонс здійснив спробу побудови загальної аналітико-дедуктивної схеми, яка б охопила все розмаїття людської діяльності, поєднавши мікро- та макрореалії буття суспільства. Створивши теорію соціальної дії, а потім на її основі теорію соціальної системи, він розробив принципи функціонування систем різних рівнів у взаємозв'язку з іншими системами. Згідно з Т. Парсонсом, найбільш загальною системою є система дії, оскільки дія утворюється структурами і процесами, за допомогою яких люди формують осмислені наміри і цілі й більш або менш успішно їх реалізують у конкретних ситуаціях. Усі суспільні інститути й саме суспільство, всі явища, які належать до сфери дії, становлять систему, оскільки всі вони представляють реальність, для якої характерна спільна властивість — системність. В елементарній дії Т. Парсонс виокремлює такі компоненти: а) актор (як діючий організм); б) існування мети, на досягнення якої спрямована дія актора (тобто передбачуваний майбутній стан, де мета є уявленням про майбутній стан системи); в) ситуація, в якій відбувається дія; своєю чергою вона поділяється на підсистеми — умови дії (які визначаються об'єктивними обставинами) та засоби досягнення мети; г) ставлення суб'єкта до ситуації — існування нормативної орієнтації як засвоєних стандартів поведінки; д) реакція предмета дії, тобто іншої особи. Соціальна дія ктора (індивідуального й групового) має соціальну природу, де елементарна та соціальна дії існують як системи різного рівня. Кожне окреме суспільство є типом самодостатньої системи. Члени су-

спільства здійснюють внесок у її функціонування через численні економічні й політичні інститути [10].

Здебільшого політична діяльність вченими-політологами тлумачиться досить широко, як підсистема суспільства, що включає визначення колективних цілей, мобілізацію суспільних ресурсів, прийняття рішень, необхідних для досягнення цілей, — тобто властива не лише державним інститутам, а й діяльності різних суспільних організацій, наприклад партій, профспілок [13]. Вважають, що будь-яка колективна дія містить і політичну функцію. Вона пов'язана зі здатністю гарантувати виконання обов'язків індивідами в системі колективної організації, де політичну владу вважають аналогічною до функції грошей в економіці. З усім тим, ефективність політики як підсистеми в соціальній системі залежить від збалансованості обміну ресурсами з іншими підсистемами: соціальною спільнотою (норми, право), культурою (фідучіарна підсистема — функція генералізації цінностей) та економікою [Сліпець, 2009].

Водночас у політико-психологічній науці активно використовуються теоретичні моделі політичної діяльності як системи: системна (Д. Істон), структурно-функціональна (Г. Алмонд), інформаційно-кібернетична (К. Дойч). Термін «політична система» увів у науковий обіг Д. Істон, розглядаючи її як мережу взаємодій, через які блага владно розподіляються у суспільстві [Easton, 1979]. У його теорії політична система розглядається як «чорна скриня», залишаючи поза увагою те, що відбувається всередині. Основна увага приділяється взаємодії системи й середовища. Політична система вважається відкритою. На її «вході» Д. Істон виокремлює вимоги, які регулюються культурними нормами (що визначають найбільш значущі потреби суспільства); підтримку (відкрити у вигляді підтримувальних дій та приховану — як орієнтації та настрої) тощо. На «виході» політична система має продукт у формі рішень та дій. Політичні рішення пов'язані й функціонують у законах, постановах уряду, рішеннях судів. Політичні дії є системою заходів із проведення конкретного виду політики (економічної, соціальної, культурної та ін.). Механізм функціонування політичної системи має чотири фази: 1) «вхід» — вплив зовнішнього середовища (соціального, природного та ін.) на політичну систему у формі вимог і підтримки; 2) «конверсія» як перетворення соціальних вимог на підготовку альтернативних рішень, які є певною реакцією уряду; 3) «вихід» — прийняття рішень та їх реалізація у формі практичних акцій; 4) «петля зворотного зв'язку», через яку результати діяльності уряду впливають на зовнішнє середовище [Істон, 2000]. Зміст «чорної скрині», згідно з Д. Істоном, складається з різних структурних елемен-

тів політики, зокрема ролей, які виконують державні органи, партії та групові об'єднання, еліти, маси. Політична структура функціонує як атрибутивна характеристика політики, яка, з одного боку, визначає обмеження у поведінці індивідів і груп, а з іншого — сприяє досягненню їхніх цілей.

Розглядаючи політичну систему на інституційному та ціннісно-орієнтаційному рівнях, Г. Алмонд розробив структурно-функціональну модель політичної діяльності як системи. Такий підхід став теоретичним підґрунтям для пояснення політичних явищ шляхом їх порівняння як всередині, так і поміж політичними системами. Він ґрунтувався на аксіомах про те, що будь-яка політична система має свою власну структуру, є багатофункціональною, змішаною в культурному сенсі та виконує специфічні функції. Серед головних функцій політичної системи Г. Алмонд визначив адаптацію та цілепокладання. Йдеться про висування цілей систем, мобілізацію ресурсів в інтересах досягнення цілей, регулювання відкритих суперечностей усередині системи (зокрема, визначення втрат і цінностей). Говорячи про громадянську культуру, Г. Алмонд зазначає, що «від демократичного громадянина очікують, що він буде залучений до політичного життя і активно проявить себе в ньому. ... він має бути раціональним ... стане керуватися розумом, а не емоціями. ... демократичний громадянин має бути добре інформованим і приймати рішення — наприклад, своє рішення про те, як голосувати, — на основі обачливого і розважливого обмірковування ситуації з врахуванням тих інтересів і принципів, які йому хотілося б просувати» [1, с. 51].

Якщо Д. Істон та Г. Алмонд у своїх концепціях зосереджуються на проблемах рівноваги політичної системи, то К. Дойч вивчає її динамічні характеристики й тлумачить як мережу комунікацій та інформаційних потоків. У сформульованій ним інформаційно-кібернетичній моделі політичної діяльності як системи уряд є суб'єктом державного управління, який мобілізує політичну систему шляхом регулювання інформаційних потоків і комунікативних взаємодій між системою та середовищем, а також окремими блоками всередині системи. Він виокремив три типи політичних комунікацій: а) безпосередні особисті (персональні неформальні комунікації); б) опосередковані через організації, коли контакт з урядом здійснюється через партії, групи тиску тощо; в) через засоби масової інформації, друковані й електронні.

Самотрансформування політичної діяльності як системи трактується К. Дойчем як здатність виробляти саморегулятивні процеси, де прийняття рішення вважається процесом, а не лише результатом (на

«виході»). Політична система, за термінологією К. Дойча, виступає технологією, яка переробляє напівфабрикати суспільної думки і запитів на політичні рішення. Технологічність полягає у здатності перекладення інформації з неофіційних каналів до офіційних. Політична діяльність як система ототожнюється з державною управлінською діяльністю і розглядається як процес координації індивідуальних і групових зусиль для досягнення тих чи інших політичних цілей. Головним механізмом, завдяки якому відбувається системна політична діяльність, є прийняття та здійснення рішень, а не функція (як у структурному функціоналізмі) [Deutsch, 1993].

У сучасних постсистемних підходах (які виникли як критика структурного функціоналізму) відбито теоретичні уявлення стосовно макрополітичної організації суспільства. Найбільш відомими є теорія структурації (Е. Гідденс), теорія соціального і політичного поля (П. Бурдье), положення представників неінституціоналізму (Д. Марч, М. Олсон, Г. Саймон), які є конструктивістськими підходами.

У теорії структурації Е. Гідденс обґрунтовує генезу політики як системи. Реально політична система існує лише у процесі структурації, коли за допомогою використання суб'єктом правил і ресурсів відбувається відтворення політичної дії в чітко визначених просторово-часових межах. З одного боку, політична система (структура), а з іншого — індивіди й групи, які беруть участь у політичній діяльності, взаємно конструюють одне одного у ході соціальної практики. Форми суспільно-політичні практики є структурно упорядкованими, фіксованими та усталеними у соціальному просторі й існують у тривалому часі. Е. Гідденс розглядає їх як політичні інститути, які у системній діяльності та перманентній активності індивідів є втіленням певних «віртуальних структур», пов'язаних з нормами та ресурсами соціуму. Тобто соціальна структурація та політична інституціоналізація утворюють суспільну макроструктуру й мають прояв у неперервному потоці дій та взаємодій індивідів, які упорядковуються засобами модальностей норм і ресурсів [4].

У постструктуралістському підході, зокрема у трактуваннях П. Бурдье, політична діяльність не вважається мережею інститутів, а є плинним динамічним полем, яке постійно конструюється та реконструюється засобами соціальних практик агентів. Останні продукують капітали і вибудовують позиції, при цьому співствавляючи свої позиції з позиціями та капіталами інших політичних агентів. Політична діяльність, на думку П. Бурдье, функціонує як соціальний ринок, де є попит і пропозиція на політичні товари (програми партій), а також процес їх виробництва [2].

Прихильники неоінституціоналізму характеризують «велику картину» політичного світу, де головними є організаційні, символічні й процедурні аспекти політичного життя та їх вплив на підтримку стабільного функціонування держави, ефективність механізму прийняття рішень (М. Олсон, Г. Таллок та ін.). Політичні інститути трактуються вченими в контексті взаємозв'язків формальних і неформальних правил гри, які утворюють складні організаційні відносини, форми взаємодій, кооперативну діяльність людей, що підтримують стабільність і відтворюють порядок у суспільстві. Зокрема, у теорії суспільного вибору намагаються аналізувати політичний механізм прийняття макро-економічних рішень. Йдеться про політичні ринки, де припускається, що індивід діє в контексті очікувань інших і чинить раціонально; індивіди погоджуються вільно взаємодіяти (тобто існує взаємозалежність вибору); кожен намагається максимізувати зиски, але при цьому здійснює свою мету за певних умов (ці всі умови є змістом поняття «інститут»). Тобто йдеться про здійснення раціонального вибору в певних інституціональних умовах.

У межах теорії публічного вибору досліджується раціональний вибір в умовах наявних інститутів (Р. Коуз, М. Фридман, Г. Беккер, С. Пельцман, Р. Познер, Г. Льюїс) та раціональна побудова самих соціальних інститутів (Дж. Б'юкенен, Р. Вайнінг, Л. Ігер, Дж. Бреннан, Р. Вагнер, Г. Таллок, Д. Мюллер) [14, с. 47]. Політичну діяльність трактують як обмін між індивідами в межах політичних інститутів, первинною основою яких є консенсус. Публічна політика розглядається як неринкове виробництво рішень щодо створення суспільних (колективних) благ. Зокрема, актори, які беруть участь у політиці, вирішуючи питання стосовно суспільних благ, схильні мінімізувати свої витрати з виробництва й отримання цього блага, а то й взагалі скористатися ним безплатно. Якщо група є достатньо великою, то люди здебільшого перестають хоча б щось робити для того, щоб досягти загальногрупових цілей.

Згідно з М. Олсоном, типовий раціональний індивід, який входить до складу великої соціально-економічної групи, не буде добровільно поступатися своїми інтересами заради досягнення її політичних цілей, не маючи якихось особливих стимулів. Виникає проблема експлуатації сильних слабкими, коли витрати з виробництва суспільного блага беруть на себе більш сильні члени суспільства. Отже, діючи в групі, якщо вона є достатньо великою (і на вибір групи не впливає особиста прив'язаність), індивід переважно буде переслідувати свої інтереси, а не групові. Отримуючи колективні блага, актор прагнучим користуватися ними безплатно. У разі відсутності в індивіда раціональних

стимулів, які б спонукали його до добровільного сприяння розширенню суспільних благ (які підтримують демократію та продукуються нею), він усувається від політичної участі. Дедалі частіше громадяни країн розвиненої демократії делегують більшу частину такої діяльності професійним політичним антрепренерам, які діють більш-менш незалежно від своїх послідовників або клієнтів [Олсон, 1995].

Дослідники зазначають, що існування особливої пропорції між офіційними нормами, легальними законами й неофіційними правилами політичної діяльності як гри вносить суттєві корективи в політичний процес. Інституційна система перехідних суспільств не може бути зрозумілою лише в офіційно-нормативному плані без урахування домінуючих політичних і корпоративно-бюрократичних правил гри (М. С. Кармазіна, Л. П. Нагорна, С. О. Телешун, О. О. Траверсе та ін.). Групи людей у суспільно-політичній поведінці ідентифікуються за базовими потребами, які визначають політичні явища та перетворюють соціальні групи на групи політичних акторів (О. І. Юр'єв, М. Херманн та ін.).

У структурно-функціональній організації політичної діяльності метадіяльність є особливим та основним рівнем її цілісної регуляції. Цей рівень дає змогу розкрити своєрідність діяльності як простору, де функціонують діяльності суб'єктів — тих, хто впливає, і тих, на кого впливають. Зокрема, серед соціально-психологічних особливостей політико-управлінської сфери виокремлюють: а) гетерогенність складу учасників та їх інтересів (політичні лідери, пересічні громадяни, провідні керівники та рядові виконавці, співробітники різних підрозділів держапарату), які включені в управлінські відносини; б) універсальність та публічність характеру суспільних задач і соціальних проблем, які розв'язуються; в) відмінність аж до протилежних інтересів, статусів учасників політичної діяльності та їх ролей; г) кооперативність діяльності владно-ієрархізованих спільнот, сукупність індивідуальних та колективних дій; д) взаємодія скоординованих та спонтанних, раціональних та ірраціональних чинників; е) це не стільки однолінійний запрограмований процес проведення раціонального проекту, скільки активна динаміка, яка містить взаємодії акторів та узгодження їхніх інтересів на кожній зі стадій прийняття політичного рішення [6, с. 12].

Наголошуючи на особливостях політики як діяльності в умовах невизначеності та ризиків, Дж. Андерсон пише, що «утвердження (рішень. — Т. Т.) у державних структурах не зводиться лише до раціонального вибору найкращої версії з кількох альтернатив, а швидше за все представляє дії з їх просування, пов'язані з боротьбою і критикою, торгом і компромісами, дискусіями і взаємними умовляннями» [15, с.

22–25]. Нерівномірну проявленість, часткову прозорість та утаємниченість публічно-державної політики як процесу підкреслює М. Хілл, вважаючи, що вона радше існує «в рамках фази реалізації рішень (implementation), ніж на стадії їх вироблення та прийняття (policy-making phase) всередині управлінського процесу» [16, с. 7].

Психологічна специфічність політики як діяльності полягає в наступному. По-перше, предметом політичної діяльності є соціальна діяльність, яка є не просто організацією діяльності іншої людини — це організація діяльності малих та великих груп людей, спільнот різного штибу, генези тощо. По-друге, предмет політики функціонує як неперервна взаємодія діяльностей людей як предмета та взаємодія діяльності політика з її предметом, де соціальна реальність існує як неперервна плинність. Це має завжди недоконаність та незавершеність, відкритість і доконечну невизначеність, тобто це діяльність, яка знаходиться у стані неперервного розвитку та формування. По-третє, діяльність інших людей має різну генезу, а отже й задачі, цілі тощо (соціальна діяльність, політична, економічна, культурна та ін.). По-четверте, політична діяльність має водночас різні рівні сформованості на рівні спільнот, малих груп і кожного актора персонально. Тут перетинаються різні соціальні інтереси і політичні позиції, стратегічні цілі й оперативні задачі, ідеальні проекти та реальні дії політиків, професійних чиновників і пересічних громадян.

Складність політичної діяльності зумовлюється тим, що вона за своїм глибинним сенсом є прикладом особливого виду діяльності: суб'єкт-суб'єктного (а не суб'єкт-об'єктного). Вважається, що носієм влади є народ і водночас конкретно кожен актор, що відображено, зокрема, у процедурах персонального делегування своїх владних повноважень під час політичного самовизначення шляхом участі у референдумах, виборах та ін. Феномени ідеології, пропаганди, можливості політичних технологій також підтверджують потенційно існування суб'єктності актора й спрямовані на його регуляцію та контроль. Адже відомо, що чим більшою є міра суб'єктності актора, тим більшої ефективності набуває політична діяльність як процес.

Вихід за межі персональної суб'єктності спричинює метасуб'єктність груп. Вона полягає водночас у цілісності суб'єкта політичної діяльності як метадіяльності, тобто як інтеграції політика (лідера/керівника) та групи, яка його підтримує, так і в суб'єктності самої групи, яку можна трактувати як частковий вияв метасуб'єктності кожного окремого її члена. По-п'яте, політична діяльність залежно від конкретного її носія має різну динаміку. Останнє — діяльність акторів функціонує не лише як предмет діяльності політика, а й водночас як

мета. Політична діяльність має принципово опосередкований характер. Тобто сутність процесуальної регуляції полягає як в організації індивідуальної діяльності професійного політика, так і в її організації стосовно інших суб'єктів та видів їх діяльності.

Засобами (інструментальним змістом) метадіяльнісного рівня є система спілкування, комунікацій як рівнів структурної організації політичної діяльності. Трансформації об'єкта політичної діяльності є максимально представленими та фактично межевими, оскільки людина та спільноти (в які вона включена), не перестаючи бути об'єктом політичної діяльності, водночас постають як система різнорідних суб'єктів. А інтеграція суб'єкт-об'єктності як іманентна властивість об'єкта політичної діяльності зумовлює хитку межу раціональності та ірраціональності в її пізнанні (М. Вебер, Д. Істон та ін.).

Сучасна політична діяльність в основі своїй зводиться до керівництва та управління суспільними відносинами за допомогою інститутів влади [3, с. 20–21]. Конкретними видами її виступають безпосереднє виконання людьми політичних функцій у рамках інститутів державної влади й політичних партій та опосередкована участь, пов'язана з передачею повноважень тим чи іншим інститутам; професійна і непрофесійна, керівна і виконавська діяльність; інституціалізована чи неінституціалізована тощо.

Діяльність держави, як зазначають вчені-політологи, полягає в регулюванні, контролі діяльності й поведінки громадян, соціальних груп відповідно до загальнообов'язкових норм і правил, спрямуванні їхньої діяльності та поведінки на реалізацію суспільних інтересів і досягнення загальної мети. Політична діяльність партій проявляється в узагальненні, обґрунтуванні й захисті інтересів певної соціальної групи, реалізації їх у конкретній політиці державної влади. Діяльність громадської організації є формою й способом участі певних груп громадян в управлінні спільнотою і територією, де вони живуть. Політичну діяльність вважають раціональною діяльністю, оскільки, це, насамперед, дія організованої політичної сили, яка є свідомо орієнтованою на суспільно-політичні інтереси, цілі та цінності. Проте в психологічному контексті виникає чимало питань з приводу міри та якості раціональності в таких організованих суспільно-політичних групах.

Дж. Сарторі зазначає, що тепер «у відомому смислі політика стає об'єктивно ширшою — у зв'язку з тим, що світ все більше політизується (зростає участь, мобілізація — в будь-якому випадку — державне втручання у насамперед недержавні сфери). Але політика розширилася і суб'єктивно — внаслідок зміщення фокусу нашої уваги у напрямку

як периферії (відносно до процесу управління) політичної сфери, так і того, що відбувається на “вході” в політику» [11].

Політична діяльність вивчається як вид соціальної діяльності і як засіб реалізації суб'єктами своїх інтересів. Ряд авторів розглядає її у структурі політичного життя (М. Ф. Головатий, В. М. Литвин та ін.), політичних відносин (В. О. Васютинський, С. О. Телешун та ін.), у взаємодії з політичною культурою (Л. П. Нагорна та ін.), ідеологією (М. І. Михальченко та ін.) тощо. «Загальне розуміння політики як особливого виду людської діяльності, смисл якої є управління людьми засобами (через) узгодження різних інтересів, груп та індивідів, дає змогу співвідносити інституційний (як прояв політики усталеної системи) та процесуальний (як прояв політики у відтворенні системи в межах циклів її розвитку) підходи в контексті загального системогенетичного підходу... Домінуючі в ній інституційні та ідеаційні складові утворюють сукупність впливових інституцій та персон панівної влади, які здійснюють критично важливий вплив на всіх інших членів суспільства» [12, с. 67].

Висновки. Політична діяльність є засобом забезпечення спільного, більш-менш узгодженого функціонування всіх груп і організацій, усіх членів суспільства щодо здійснення їх спільних потреб та інтересів або ж інтересів панівних груп, які визнані суспільно значущими й обов'язковими. Основними механізмами узгодження політичної діяльності й реального життя суспільства вважають орієнтування актора у політико-правовому полі держави; ідентифікацію із соціальними й політичними ідеалами суспільства; узгодження і реалізацію індивідуальних і суспільних інтересів; довіру громадян до інститутів суспільно-політичної влади тощо. Особливий зміст політичної системи як сфери життя становить політична діяльність окремої людини, що й стане предметом наших подальших пошуків.

Список використаних джерел

1. Алмонд Г. Гражданская культура : политические установки и демократия в пяти странах / Г. Алмонд, С. Верба ; [пер. с англ.]. – М. : Мысль, 2014. – 500 с.
2. Бурдьє П. Социальное пространство: поля практики / П. Бурдьє ; [пер. с фр.] ; сост. и общ. ред. пер. Н. А. Шматко. – М. : Ин-т эксперимент. Социологии, СПб. : Алтейя, 2005. – 576 с. – (Серия «Gallicinium»).
3. Веймер Д. Л. Анализ политики. Концепции и практика / Д. Л. Веймер, Е. Р. Вайнинг ; [пер. з англ.]. – К. : Основи, 2000. – С. 20–21.
4. Гидденс Э. Устройство общества: очерк теории структуризации / Э. Гидденс. – М. : Академический Проект, 2003. – 525 с.
5. Дегтярёв А. А. Основы политической теории / А. А. Дегтярёв. – М. : Высш. школ., 1998. – 239 с.

6. Дегтярёв А. А. Политический анализ как прикладная дисциплина: предметное поле и направления развития / А. А. Дегтярёв // Полис, 2004. – № 1. – С. 154–168.
7. Краткий психологический словарь / под ред. А. В. Петровского [и др.]. – М. : Политиздат, 1985. – 431 с. – С. 249.
8. Мертон Р. Явные и латентные функции / Р. Мертон // Американская социологическая мысль. – М. : Междунар. ун-т бизнеса и управления, 1994. – С. 379–448.
9. Телешун С. Публічна чи державна політика – вітчизняна дилема вибору / С. Телешун, С. Ситник, І. Рейтерович // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2012. – Вип. 4. – С. 185–196.
10. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 270 с.
11. Сартори Дж. Искажение концептов в сравнительной политологии / Дж. Сартори // Полис. – 2003. – № 3–4,5.
12. ТТраверсе О. О. Політичне лідерство та керівництво доби «лібералізованого» тоталітаризму в СРСР: український контекст (60-ті –початок 90-х рр. ХХ ст.) / О. О. Траверсе. – К. : ІІІЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2010. – 268 с.
13. Цвих В. Ф. Профспілки у громадянському суспільстві: теорії, методологія, практика : монографія / В. Ф. Цвих. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2002. – 376 с.
14. Шверш Р. Теория рационального выбора: универсальные средства или экономический империализм? / Р. Шверш // Вопросы экономики. 1997. – № 7. – С. 47.
15. Anderson P. A. Artificial Intelligence based simulations of foreign policy decision-making / P. A. Anderson, S. J. Thorson // Behavioral Science. – 1982. – Vol. 27. – № 2.
16. Hill M. The policy Process in the Modern State / M. Hill. – L., 1997. – P. 7.

References transliterated

1. Almond G. Grazhdanskaja kul'tura : politicheskie ustanovki i demokratija v pjati stranah / G. Almond, S. Verba ; [per. s angl.]. – M. : Mysl', 2014. – 500 s.
2. Burd'e P. Social'noe prostranstvo: polja praktiki / P. Burd'e ; [per. s fr.] ; sost. i obshh. red. per. N. A. Shmatko. – M. : In-t jeksperiment. Sociologii, SPb. : Altejjja, 2005. – 576 с. – (Serija «Gallicinium»).
3. Vejmer D. L. Analiz polityky. Koncepicii' i praktyka / D. L. Vejmer, E. R. Vajning ; [per. z angl.]. – K. : Osnovy, 2000. – S. 20–21.
4. Giddens Je. Ustrojstvo obshhestva: ocherk teorii strukturizacii / Je. Giddens. – M. : Akademicheskij Proekt, 2003. – 525 s.
5. Degtjarjov A. A. Osnovy politicheskoi teorii / A. A. Degtjarjov. – M. : Vyssh. shkol., 1998. – 239 s.
6. Degtjarjov A. A. Politicheskij analiz kak prikladnaja disciplina: predmetnoe pole i napravlenija razvitija / A. A. Degtjarjov // Polis, 2004. – № 1. – С. 154–168.
7. Kratkij psihologicheskij slovar' / pod red. A. V. Petrovskogo [i dr.]. – M. : Politizdat, 1985. – 431 s. – S. 249.
8. Merton R. Javnje i latentnye funkcii / R. Merton // Amerikanskaja sociologicheskaja mysl'. – M. : Mezhdunar. un-t biznesa i upravlenija, 1994. – S. 379–448.

9. Teleshun S. Publichna chy derzhavna polityka – vitchyznjana dylema vyboru / S. Teleshun, S. Sytnyk, I. Rejterovych // Visnyk Nacional'noi' akademii' derzhavnogo upravlinnja pry Prezydentovi Ukrainy. – 2012. – Vyp. 4. – S. 185–196.
10. Parsons T. Sistema sovremennyh obshhestv / T. Parsons. – M. : Aspekt Press, 1998. – 270 s.
11. Sartori Dzh. Iskazhenie konceptov v sravnitel'noj politologii / Dzh. Sartori // Polis. – 2003. – № 3–4,5.
12. Traverse O. O. Politychne liderstvo ta kerivnyctvo doby «liberalizovanogo» totalitaryzmu v SRSR: ukrai'ns'kyj kontekst (60-ti –pochatok 90-h rr. HH st.) / O. O. Traverse. – K. : IPIEND imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2010. – 268 s.
13. Cvyh V. F. Profspilky u gromadjans'komu suspil'stvi: teorii', metodologija, praktyka : monografija / V. F. Cvyh. – K. : VPC “Kyiv's'kyj universytet”, 2002. – 376 s.
14. Shversh R. Teorija racional'nogo vybora: universal'nye sredstva ili jekonomicheskij imperializm? / R. Shversh // Voprosy jekonomiki. 1997. – № 7. – S. 47.
15. Anderson P. A. Artificial Intelligence based simulations of foreign policy decision-making / P. A. Anderson, S. J. Thorson // Behavioral Science. – 1982. – Vol. 27. – № 2.
16. Hill M. The policy Process in the Modern State / M. Hill. – L., 1997. – P. 7.

Abstract

Traverse T. M.,
Doctor of Psychological Sciences,
Docent

INTERPRETATION OF POLITICAL ACTIVITY AS A SYSTEM IN POLITICAL-PSYCHOLOGICAL SCIENCE

In a broader meaning the policy is interpreted as activity related with relationships between the stratum of society, nations, ethnic groups, religions, political parties and other social groups. The study of political activity, researchers connect with the development of a systemic approach in respect its interpretation. This is reflected in the structural-functional approach (B. Malinowski, Robert Merton, T. Parsons) and models of political system (G. Almond, D. Easton, C. Deutsch).

In modern postsystematic approaches (which have arisen as a critique of structural functionalism) reflects the theoretical understanding of macro policies organization of society, including the theory of structuration (E. Giddens), the theory of social and political fields (P. Bourdieu), the provisions of the neoinstitutionalism representatives (J. March, M. Olson, H. Simon).

In light of this was singled out a psychological specificity of the political activity as a system, namely: a) it's subject is the social activity, that is not just an organization of another person – is an organization activity of small and large groups of people, communities, various style, genesis, etc; b) the subject of policy functions as a continuous interaction of human activity as a subject, and interaction of politician activity with the subject; c) simultaneously has various levels of development at the level of communities, small groups and each personally political actor; d) depending on the particular carrier has different dynamics; e) the activity of political actor, is functioning not only as a subject of the policy, but at the same time as the target.
